

WEER-AFDEELING DER N.S.B.

Alkmaar,

den WelEerw.Heer.
Ds Jac.van Nieuwkamp.
Ger. Predikant
Breezand.

Mynheer,

Heden wordt my medegedeeld dat de
der Gereformeerde kerk op a.s.Zondag tyds
rechtwijzing zou worden uitgesproken aan
F. [naam]

Bij de foto: In juni 1941 werd Jac. van Nieuwkoop, gereformeerd predikant te Anna Paulownapolder, bedreigd van NSB-zijde. [lees verder op pag. 3]

nr. 36, juli 2012

IN DIT NUMMER:

Gezamenlijk archiefbeheer van GKv en NGK

Kerk en NSB

Informatieavonden

...adc **etera**

...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.

colofon

...ADCetera is een
gezamenlijke uitgave
van het Archief- en
Documentatiecentrum
van de Gereformeerde
Kerken in
Nederland en de
Archiefcommissie
van de Nederlands
Gereformeerde Kerken
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
Fax 038 447 17 31
E-mail
info@adckampen.nl
Website
www.adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle
Foto Brief Van Nieuw-
koop, collectie ADC

Ten geleide

Dit is het eerste nummer van ADCetera dat een gezamenlijke uitgave is van het ADC en de Archiefcommissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Dit goede bericht vergt enige uitleg. Het ADC wordt beheerd door het Deputaatschap voor Archief en Documentatie van de generale synode van de Gereformeerde Kerken. Sinds de opening van het ADC in 1993 is het een instelling geweest van deze kerken. Historisch gezien is dit kerkgenootschap met geen ander kerkgenootschap nauwer verwant dan de Nederlands Gereformeerde Kerken. Laatstgenoemd kerkgenootschap is omstreeks 1970 na conflicten ontstaan vanuit de Gereformeerde Kerken. Deze afkomst verklaart dat er veel verwantschap is tussen beide kerken, en niet alleen via familiebanden en vriendschappen. Theologische en religieus liggen er nauwe banden, maar ook waren de voor 1970 opgeleide predikanten in beide kerken opgeleid aan dezelfde Theologische Hogeschool te Kampen. En misschien nog belangrijker dan deze historische verbanden is de actuele erkenning daarvan en de wil elkaar niet uit het oog te verliezen. Zo kwam het dat op het praktisch terrein van het archiefbeheer in de jaren negentig van de vorige eeuw contacten ontstonden tussen het ADC en de

Archiefcommissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Deze leidden er toe dat de Archiefcommissie delen van zijn archiefcollectie in bewaring gaf bij het ADC, dat er overleg en samenwerking ontstond in het beheer en de voorlichting met betrekking tot archiefbeheer in beide kerkgenootschappen. Via deze praktische samenwerking ontstond er ook contact tussen de Archiefcommissie en het Deputaatschap. Het Deputaatschap had de samenwerking van het ADC met de Archiefcommissie altijd bevorderd en samen hebben Archiefcommissie en Deputaatschap overleg over verdere samenwerking. Dit heeft er in geresulteerd dat inmiddels de gehele collectie archief en documentatie van de Nederlands Gereformeerde Kerken in het ADC wordt bewaard. Een volgende stap is nu gezet met de samenvoeging van het periodiek verschijnende Archiefnieuws van de Nederlands Gereformeerde Kerken met ADCetera van het ADC. Dit is goed nieuws, zeiden we. Het goede betreft in de eerste plaats de harmonieuze samenwerking tussen beide kerkgenootschappen op archiefgebied. Maar het is ook een krachtenbundeling op het gebied van kerkelijk archiefbeheer en een versterking van het ADC en zijn activiteiten. ¶

Als het over het verzet tegen de Duitse bezetter in de jaren 1940-1945 gaat, komt al snel de krachtige steun daaraan van communisten en gereformeerden aan de orde. De communisten kozen aanvankelijk tegen Churchill en tegen de geallieerden, maar toen in juni 1941 Rusland werd aangevallen door nazi-Duitsland verlegden de communisten het front

Gereformeerd predikant in verzet tegen het nationaalsocialisme

De gereformeerde stellingname was in menig geval standvastiger en reeds voor de Duitse inval principieel gericht tegen het revolutionaire karakter van het nationaalsocialisme. Dit gold ook leerlingen van de Kamper hoogleraar K. Schilder, die tijdens de bezetting voor de Duitse overheersers symbool werd van het verzet in gereformeerde kring tegen de Duitse ideologie. De Duitse gebetenheid op Schilder hing samen met de artikelen die hij in de zomer van 1940 schreef tegen Nederlandse handlangers van de bezetter en tegen revolutionaire maatregelen van de bezetter zelf, zoals de vrijheidsberoving en gelijkschakeling van de Nederlandse pers. Om die reden werd hij in augustus 1940 gearresteerd en een paar maanden gevangens gezet. Maar ook na zijn vrijlating tegen het einde van dat jaar

bleef men zijn invloed op de verzetshouding van gereformeerden vrezen en vermoeden.

Dat was een juiste inschatting van de Duitsers. Het ADC bezit een brief die de Weer-Afdeling der NSB op 20 juni 1941 – een dag voor de Duitse inval in Rusland, maar dit ter zijde – richtte aan ds. Jac. van Nieuwkoop te Breezand bij Anna Paulowna, waar hij predikant van de Gereformeerde Kerk was. Ds. Van Nieuwkoop overleed in 2011 en een deel van zijn boeken belandde op het ADC. In een van deze boeken werd deze brief aangetroffen. Van Nieuwkoop was een te Kampen opgeleide leerling van Schilder die hem na mei 1940 ook in diens afweer tegen nationaalsocialistische invloeden daadwerkelijk was gevolgd. Dat blijkt wel uit de brief, waarin gemeld wordt dat het de NSB bekend is dat

in de kerkdienst van de aanstaande zondag 'een terechtwijzing zou worden uitgesproken aan het adres van N.N.' naar aanleiding 'van het door hem volharden in de zonde.' Het lijkt er op dat het hier gaat om reguliere kerkelijke tuchttoefening gaat na eerder niet-publiek vermaan. Van NSB-zijde werd betwijfeld of het begrip 'zonde' in dit geval omschreven kon worden 'zonder op politiek terrein te belanden'. De vermaning heeft volgens de NSB een politieke reden, dat wil in dit verband zeggen, het betreft hier een anti-nationaalsocialistische maatregel. Zo'n politieke uitspraak kwam Van Nieuwkoop niet toe en hoorde in de kerk niet thuis, aldus de NSB. De tuchtmaatregel werd opgevat als verzet en om deze reden had de NSB haar informatie over deze tuchtzaak reeds in handen gesteld van de Ordnungspolizei. Wat Van Nieuwkoop aanstaande zondag ging doen moest hij zelf weten, maar het dreigement loog er niet om: 'De tijd van politieke terreur onder het mom van christelijke naastenliefde is voorbij en u kunt er zich in zoo'n geval van verzekerd houden dat de Ordnungspolizei over afdoende maatregelen beschikt hun opvatting te doen eerbiedigen.'

Wat Van Nieuwkoop die zondag heeft gedaan is niet bekend, maar dat hij hardleers was is wel zeker. In oktober 1943 moest deze predikant, inmiddels verbonden aan de Gereformeerde Kerk te Ulrum, voor de bezettingsautoriteiten verschijnen omdat hij geweigerd had het huwelijk kerkelijk te bevestigen van een gemeentelid, dat vrijwillig in Duitsland was gaan werken. Van Nieuwkoop was bepaald van het anti-nationaalsocialistische hondje gebe-

ten. Zulke incidenten hebben zich vele voorgedaan gedurende de bezetting en geven een inkijkje in de moeilijke en moedige rol die gereformeerde kerken en hun predikanten niet zelden gespeeld hebben. ¶

Ad Chartas reeks

In de AD Chartasreeks verschenen in 2012 reeds drie titels. Om te beginnen het proefschrift waarop Gerrit de Graaf op 31 maart jl. promoveerde aan de Theologische Universiteit te Kampen: De wereld wordt omgekeerd. Culturele interactie tussen de vrijgemaakt-gereformeerde zendelingen en zendingswerkers en de Papoea's van Boven Digoel (1956-1995). In deze historische studie staat de vraag centraal hoe de ontmoeting tussen de vrijgemaakt-gereformeerde zending en de Papoea's verliep. De conclusie luidt dat de buitenstaanders de Papoease wereld hebben omgekeerd, zij het niet op de manier die de Papoea's of de zending zich voorstelden. Op 23 maart, de sterfdag van K. Schilder – nu 60 jaar geleden – presenteerden Kamper studenten de bundel Wie is die man? Klaas Schilder in de eenentwintigste eeuw. Deze opstellenbundel is een pleidooi om hem niet onder het stof te laten verdwijnen als een relik uit een vorige eeuw, maar om zijn gedachtegoed ingang te laten vinden in deze eeuw. En in juni verscheen de opstellenbundel 175 jaar Afscheiding van 1834, onder redactie van George Harinck en Mees te Velde. Deze bundel bevat de teksten van het congres over

de Afscheiding dat het ADC en de Theologische Universiteit te Kampen op 13 oktober 2009 belegden. De Afscheiding van 1834 had een belangrijke invloed op het kerkelijk leven in Nederland. Centraal staat de vraag naar winst en verlies van het negentiende-eeuwse Afscheidings-concept. In deze bundel komen diverse thema's met betrekking tot de Afscheiding aan de orde: in welke hervormde bedding ontstond de Afscheiding, wat betekende afscheiding binnen het kader van de godsdienstvrijheid in Nederland, welke was de betekenis van Hendrik de Cock's optreden, hoe kwam de Afscheiding in de hoofdstad Amsterdam tot stand, wat betekent de Afscheiding in het licht van artikel 27-29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en hoe beoordeelden de Nederlandse emigranten in de Verenigde Staten de Afscheiding van 1834 toen ze vijftig jaar later zelf met kerkscheuring te maken kregen? Deze uitgaven in de AD Chartasreeks zijn verschenen bij uitgeverij De Vuurbaak en voor donateurs van het ADC met korting aldaar verkrijgbaar. Komend najaar verschijnt in de AD Chartasreeks een bundel opstellen over de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband (1926-1946) van de hand van kerkhistoricus Maarten J. Aalders. In samenwerking met het A.C. van Raalte Institute aan Hope College in Holland, Michigan, verschijnt dan ook de Engelstalige bundel van het congres over Van Raalte, dat vorig jaar deels in de Verenigde Staten en deels in Ommen werd gehouden. ¶

Nieuwe website

De website van het ADC ligt stil. De oorzaak hiervan is complex. Het ADC werkt voor wat de techniek betreft samen met de Theologische Universiteit. Daar wordt ook de server beheerd waarop de website van het ADC draait. Door personeelwisseling op het gebied van de ICT en door een gewijzigd beleid in dezen is er een situatie ontstaan waarin de website van de huidige server moet verdwijnen en moet worden uitgekeken naar een nieuwe manier om de website te exploiteren. Een bijkomend probleem is dat de huidige website – ook voor het ICT personeel – niet is te bereiken. Hij kan niet gewijzigd of bijgewerkt worden. Al met al hoogste tijd voor iets nieuws. Het ADC is nu druk bezig een nieuwe website te laten maken die ook meer functionaliteit moet bieden dan de vorige. D.V. in de loop van deze zomer wordt de nieuwe website in gebruik genomen. ¶

En dan is het OK?

Met de voortgaande versnelling van digitalisering hebben ook de Nederlands Gereformeerde Kerken te maken. Zo sturen steeds meer scriba's agenda's en vergaderstukken voor kerkenraadsvergaderingen uitsluitend nog per email toe. Naast het goed kunnen lezen en schrijven moet je

als scriba en/of archiefbeheerder ook beschikken over een dosis kennis en vaardigheden om je specifieke programma's eigen te maken, gegevens goed vast te leggen ten einde deze op een later tijdstip te kunnen traceren en vervolgens te printen om als archiefstuk fysiek te archiveren.

De vraag komt allengs boven: is het dan OK? Een antwoord valt te geven, maar dan tegen de achtergrond van het bewaren van noodzakelijke documenten. Bewaar documenten vooralsnog in papieren vorm als: 1. het in het belang is van de eigen organisatie i.c. kerkenraad, commissies ed; 2. het de manier betreft waarop de organisatie heeft gefunctioneerd, heeft besloten over bepaalde onderwerpen en beleid heeft gemaakt; 3. het nodig is voor het (kunnen) ontlenen van recht en/of bewijs door zowel de organisatie dan wel betrokkene(n) of belanghebbende(n); 4. het gaat over het functioneren van de organisatie te midden van andere organisaties, waarmee het contact oefende; 5. het historische en culturele aspecten betreft gericht op de lokale of regionale situatie.

Over het bewaren van documenten en de noodzakelijke aandacht, die er door kerkenraden aan de dag moet worden gelegd is al veel vermeld in voorgaande edities van Archiefnieuws (zie: www.ngk.nl/archief/nieuws). In dit verband wordt nog de aandacht gevestigd op twee punten:

1. Selectie van archiefbescheiden (die stukken die worden ontvangen of opgemaakt) is noodzakelijk. Het

bewaren van een grote hoeveelheid onbelangrijke bescheiden – die onder geen van de vijf genoemde criteria vallen – is niet nodig en kan worden vermeden. Daartoe kan de Handleiding van kerkelijk archiefbeheer worden geraadpleegd (zie: www.ngk.nl/archief/archiefbeheer).

2. Selectie is noodzakelijk voor fysieke archiefbescheiden en voor bescheiden in andere vorm, dus de digitale bescheiden. Met name voor de laatste groep, die sneller groeit dan op scribaten wenselijk wordt geacht, zal extra aandacht en tijdsinvestering nodig zijn.

De hiervoor vermelde punten komen uitgebreid aan de orde op de informatieavonden van het Archivarissenconvent TOP, waar de archivarissen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de beide kerken die ADCetera uitgeven tal van onderdelen die verband houden met archiefzorg en-beheer nader voor het voetlicht brengen.

Dit laat echter onverlet dat die bescheiden die als 'Bewaren' worden gekend - ook al zijn deze in digitale vorm aanwezig, een officieel kenmerk bijvoorbeeld door handtekening of signering dienen te hebben en dus in geprinte vorm in het archief aanwezig zullen moeten zijn.

Dan kan, vanuit een bescheiden mening, het antwoord positief te zijn op de bovengestelde vraag nl. dán is het OK!

Commissie van Archief en Documentatie NGK ¶

Informatieavonden kerkelijk archiefbeheer – een terugblik

In het vorige nummer van de adccetera werden de informatieavonden kerkelijk archiefbeheer aangekondigd. Op 28 maart 2012 was de eerste avond een feit. Deze avond was een groot succes. Ongeveer 60 mensen die op één of andere manier met het archief in de kerk te maken hebben, waren aanwezig. Ze werden eerst getrakteerd op een viertal presentaties over verschillende aspecten van het kerkelijk archiefbeheer. Aan de orde kwamen: archiefzorg en archiefbeheer door Caspar van Heel, fysiek en/of digitaal archief door Wim Koole, veiligheid, overbrengen en raadplegen door Frans van der Hart, documentatie en kerk-schatten door Gert Bink.

Na de pauze werden door deskundigen vragen beantwoord. Behoorlijk wat vragen gingen over wat men als archivaris wel en niet moet bewaren. Daarnaast waren er vragen over overdracht van archiefmateriaal. Ook digitale aspecten van archiefbeheer kwamen uitgebreid aan bod. Namens Mathla – het bedrijf dat digitaal archief- en informatiebeheer voor kerken faciliteert – was er ook iemand aanwezig die de vragen op dit terrein kon beantwoorden. Tijdens de rondvraag en de bespreking van de vragen was het goed om te zien dat men van elkaar kon leren en elkaar tips aan de hand kon doen. Ook voor de organisatie was dit een leerzame avond. Na de zomervakantie staan nog drie avonden gepland: 11 september: Drachten; 10 oktober: Rijswijk; en 15 november: Bunschoten. Mocht u interesse heb-

ben in één van deze avonden kijkt u dan even op de site: <https://sites.google.com/site/archivarissenconvent-top/home>

De avonden zijn gratis, maar in verband met de planning is het gewenst dat u zich van te voren via de mail opgeeft wanneer en met hoeveel mensen u wenst te komen (zie ook de site). Graag tot ziens na de zomer.

Nieuwe aanwinsten

Archief Deputaatschap Generale Synode Publicaties

Archiefstukken gereformeerde Adoptievereniging

Archief gereformeerde kiesvereniging Amersfoort

Archief Comité Steun Gardanne Frankrijk

Archief Gereformeerde kiesvereniging Zwolle

Vakantiedata

In verband met de zomervakantie is het ADC gesloten van maandag 23 juli tot en met vrijdag 10 augustus 2012. Vanaf maandag 13 augustus zijn we weer tot uw dienst.

de Bunschoter bv

drukkerij

recht door zee

 033 - 299 79 99
www.bunschoter.nl